

Somogyi Zoltán

Az elbújtatott szobor

Városi legenda

Történt néhány évtizede, egy dunántúli kisvárosban, hogy a demokrácia iránti mély elkötelezettséggel nem vádolható hatalom egyik helyi képviselőjének az a szerinte remek, és a város hírnevét öregbítő, valamint az országot vezető ideológia iránti elkötelezettségét bizonyító, egyszersmind az egész társadalom számára is hasznos ötlete támadt, hogy a város jelentékeny pontján álló, és az előző, a demokráciával szintén meglehetősen problémás és paradox viszonyban állt rendszer jeles alakjának szobrát, aki a város modernizálásában ugyan talán tényleg szerzett érdemeket, de attól még népszerű volt, hiszen a népszerű társadalmi osztály tagja volt születése jogán, fel kéne ajánlani az Országos Középiskolai Fémgyűjtő Bajnokság számára, méghozzá a város gimnáziumának nevében, akik így megnyernék a versenyt, és dicsőséget hoznának a városnak, amely dicsőség nagyon jól mutatna a város irányítóiról vezetett központi aktákban. Könnyen elképzeltük, micsoda ihletett pillanat lehetett ez a hatalom képviselőjének életében, és hogy miféle kavargó gondolatok felhőin tört át felsőbbrendű fényként az ötletnek eme szikrája. Igen, vannak az ember életében ilyen csodás percek, amelyek megtörik az unalmas hétköznapi egyhangúságát. Elég egy szokatlan mozdulat, például hogy az íróasztalunkon tornyosuló ijesztő papírhalmokról - amelyekben megoldásra váró, elviselhetetlenül nehéz és bonyolult ügyek materializálódnak fekete betűk végelethatalmú és érthetetlen soraivá - elfordítsuk tekintetünket, és az ablakon át váratlanul, egészen új fénytörésben pillantsunk meg valami rég ismert, megszokott, tántoríthatatlanul állandónak vélt dolgot; ezzel egyszerre pedig engedjük, hogy lecsapjon ránk egy gyermekkori emlék, amely ki tudja miféle asszociációs hálózat következtében jutott épp akkor, és épp arról a látványról eszünkbe; egy emlék, amelyben fakockákból épített vár szerepel, és egy labda, amely a mi kezünkől röppen ki, hogy szétrobbantsa a kockák rendezett együttesét, és a káosz szívderítő kupacát hagyja maga mögött, amelyből aztán, remélhetőleg valami új, jobb, szebb, tökéletesebb dolog épülhet föl, immáron a mi terveink, a mi közreműködésünk segítségével.

Az ötlet híre hamar elterjedt a városban, és így a fülébe jutott a városi múzeum idős igazgatójának is, aki talán szentimentális okokból, talán politikai meggyőződésből, vagy esetleg neveltetéséből kifolyólag, erős nosztalgiával gondolt az előző rendszerre, és nagy tisztelettel a szeretett városát megreformáló lokálpatriótára, akinek szobra, és ezen keresztül emléke, most veszélybe került; így elhatározta, hogy minden eszközzel, de természetesen kerülve a nyílt konfrontációt, amely könnyen akár börtönbe is juttathatta volna, megvédi a szobrot, és átmenti egy szebb jövőbe. Ha csak belegondolt, hogy a bájos, ám egyszersmind tekintélyt és erőt sugárzó, barokkosan részletes, mégis harmonikus és emberi léptékű szoborra - amely oly szerves tartozéka volt a városnak, mint a galambok a téren, vagy a vakablakok a gimnázium homlokzatán; és oly fontos kohéziós és identitásképző ereje, mint a kétszáz éve minden tavasszal megrendezett kulturális és művészeti fesztivál - feldarabolás, majd beolvasztás vár, a felháborodástól könnyek szöktek a szemébe. Tudta jól, hogy a dolgok változnak, és az új emberek mindig új tervekkel érkeznek, nagyra törő, mélyreható átalakulást okozó tervekkel. Történészként pontosan tudta azt is, hogy nem lehet a fejlődés útjába állni, mert elgázol, mint egy úthenger. De az elkerülhetetlen néha dacot ébreszt, és van, amikor azt kell mondani, hogy eddig és ne tovább, hogy ezt már azért mégse, ezt nem engedjük megtenni, ezt megakadályozzuk; mert minden közösségnek vannak totemei, és a közösség a totemétől az, ami, ezért a totem tabu, attól el a kezekkel, annak értéke több mint az anyagát kitevő fémé, annak szakrális ereje van. A múzeum öreg igazgatója egészen belelovalta magát az efféle gondolatokba, és megesküdött, hogy ha török, ha szakad, megvédi a szobrot. A tárgyalásos utat, az élőláncos védelmet, és az aláírásgyűjtést, mint lehetséges megoldásokat hamar elvetette. A legjobb, illetve az egyetlen működőképes stratégiának a szobor elrejtése tűnt.

A hatalmi gépezet, bonyolultsága, és a számtalan visszacsatolás miatt mindig lassabban reagál mindenre, mint a spontán civil szerveződések, így a szobor másnap hajnalra a múzeum alagsorában pihent, egy rongyokkal kibélelt ládában fekve. A múzeum igazgatója, néhány fiatal városi értelmiségi, és pár régi vágású úriember közreműködésével, no meg a tűzoltóság darus kocsijának hathatós segítségével, az éjszaka leple alatt leemelte a talpazatáról a szobrot, és elszállította, elmenekítette a múzeumba. A tűzoltóparancsnok, történetesen a múzeum igazgatójának egykori elemi iskolai osztálytársa, sokat kockáztatott, de nem mondhatott nemet, segítő kezet kellett nyújtani az illegális akcióhoz, és nem csak azért, mert a város első tűzoltóságát a szobor modellje alapította, hanem azért is, mert a múzeumigazgató egy korábbi hatalomcsere idején valahogyan elintézte, hogy ne kerüljön feketelistára, amiért botor módon épp azok mellett foglalt állást, akiket később kivégeztek. Hogy a szoboreltüntetés többi résztvevőjét mi motiválta, azt nem lehet tudni. Nyilván voltak köztük bajkeverők, akik csak azért tették, mert így borsot törhettek a hatalom orra alá.

Mások az előző rendszer iránti elkötelezettségéből, és a restauráció reménye által fűtve. Voltak, akik az ellenállásukat demonstrálták, mert ugyan nem szimpatizáltak az előző rendszerrel, de az éppen regnáló hatalmat is rühellték.

Annyi bizonyos csak, hogy másnap reggel, mikor felfedezték a szobor eltűnését, kitört a botrány. A hatalom helyi képviselője a szabotázs súlyos vádját mondta ki a felelősökre, de a rendőrség mégis lopásként kezelte az ügyet. A múzeum igazgatója nem volt buta ember, és sok mindent át is élt már, tudta hát, hogy az akciója nem történhetett teljesen titokban; egyrészt, mert elég sokan vettek részt benne, nem mellékesen egy piros tűzoltóautó is; másrészt a szobrot szinte az egész városon keresztül szállították, és statisztikai lehetetlenség, hogy jó pár álmatlanságban szenvedő lakos ne figyelt volna fel a menetükre. Már azt is csodaszámba menőnek vélte, hogy nem buktak le rögtön, az akció végrehajtása közben. Ezért aztán minden alkalommal, amikor valaki kopogott az irodája ajtaján, összerezzent, és a gyomra is egyfolytában fájt a stressztől. Persze okos ember létére tudhatta volna, hogy ha előveszik a szobor eltűntetése miatt, akkor nem kopognak majd az irodája ajtaján, hanem beszakítják azt. De a napok csak teltek-múltak, és a szobor ügye lekerült a helyi újság címlapjáról, átadva a helyét egy környékbeli sertésstelep korrupciós ügyének; és a rendőrség sem haladt a nyomozással előre. Annyira futotta csak tőlük, hogy az iskolákban kirakattak egy plakátot, mely szerint nem lesz következménye, ha a tettesek névtelen levél formájában elárulják hol a szobor, és így visszajuttatják a városnak.

A múzeum igazgatója már kezdett megnyugodni, úgy érezte, kisebb a nyomás a gyomorszájában, mikor egy kedd délután a titkárnője berohant hozzá azzal, hogy a hatalom helyi képviselője a múzeum előcsarnokában van, és vele akar beszélni. A múzeumigazgató remegő lábakkal sietett üdvözölni a vendégét, aki ridegen csak annyit mondott, hogy most azonnal látni akarja a múzeum összes helyiségét a padlástól a pincéig. A múzeumigazgató hebegve-habogva érdeklődni próbált, hogy miért kívánja ezt, de a hatalom helyi képviselője nem adott választ, nem kért kávét, se vizet, se rövidet, se ebédet a bejárás előtt, hanem azonnal látni akart minden helyiséget. Nem volt mit tenni, a múzeum igazgatója szuszogva elindult felfelé a lépcsőn a padlásra, nyomában a hatalom komor képviselőjével. Fentről lefelé bementek minden terembe, kamrába, szobába, és benéztek minden függöny mögé, minden sarokba, minden asztal alá. Végül az alagsor következett. Mikor a ládához értek, amiben a szobor feküdt, a múzeumigazgató már úgy markolásza a gyomrát, mint akit hasba löttek, de úgy is érezte magát. Némán egy zsoldárt hadart imaként, és becsukta a szemét, amikor a hatalom képviselője a ládához lépett. Várta a felháborodás hangját, egy kiáltást, vagy a kaján kárörvendést, de csak egy fáradt sóhajt hallott. Mikor erre kinyitotta a szemét, azt látta, hogy a hatalom képviselője szomorúan és fejét csóválva ül a ládán, és épp egy cigire készül rágyújtani. Erre az emberi gesztusra nem számított, ettől szinte szimpatikusnak tűnt neki az ember, aki hamarosan keresztre feszíti majd. Gyorsan, reflexből, hisz az udvariasság a vérében volt, odalépett ő is, és előzékenyen tüzet adott. A hatalom helyi képviselője, bólintva köszönte meg, és ezt mondta:

- Ó, igazgató elvtárs! Milyen mérhetetlenül hatalmas az emberi aljasság! Már több tucat feljelentő levelet kaptam, hogy az eltűnt szobrot a múzeumban rejtegetik, erre eljövök, és nincs itt semmi. Teljesen hülyét csináltam magamból.

A múzeum igazgatója egyből mentegetni kezdte a hatalom képviselőjét, és a kötelességről beszélt, meg természetesen megígérte, hogy a dolog köztük marad, majd kitessékelte a hűvös alaksorból, nehogy megfázzon, hiszen a lépcsőmászásban kiizzadt, meg dohányozni sem lehet ott, tűzvédelmi okokból. És még aznap éjjel a négy legközelebbi munkatársával, akik sokat köszönhettek neki, elővigyázatosságból elásták a ládát a múzeum kertjében.

A szobor, ha nem is az egykori helyén, de ma újra áll.

2008. június 21.

